సనత్సుజాతీయమ్

Table of Contents

ప్రథమోఽధ్యాయః *2*

ద్వితీయోఽధ్యాయః *6*

తృతీయోఽధ్యాయః *11*

చతుర్థోఽధ్యాయః *14*

ప్రథమోఽధ్యాయః

వైశంపాయన ఉవాచ
తతో రాజా ధృతరాష్ట్రో మనీషీ
సంపూజ్య వాక్యం విదురేరితం తత్ ।
సనత్సుజాతం రహితే మహాత్మా
పప్రచ్ఛ బుద్ధిం పరమాం బుభూషన్ ॥ ॥1॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
సనత్సుజాత యదిదం శృణోమి
మృత్యుర్హి నాస్తీతి తవోపదేశం।
దేవాసురా ఆచరన్బ్రహ్మచర్య
మమృత్యవే తత్కతరన్ను సత్యం ॥ ॥2॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
అమృత్యుః కర్మణా కేచిన్మృత్యుర్నాస్తీతి చాపరే।
శృణు మే బ్రువతో రాజన్యథైతన్మా విశంకిథాః ॥ ॥3॥

ఉభే సత్యే క్షత్రియాద్యప్రవృత్తే
మోహో మృత్యుస్సమ్మతో యః కవీనాం।
ప్రమాదం వై మృత్యుమహం బ్రవీమి
సదాప్రమాదమమృతత్వం బ్రవీమి ॥ ॥4॥

ప్రమాదాద్వా అసురాః పరాభవ
న్నప్రమాదాద్బ్రహ్మభూతాః సురాశ్చ।
న వై మృత్యుర్వ్యాఘ్ర ఇవాత్తి జంతూ
న్నాప్యస్య రూపముపలభ్యతే హి ॥ ॥5॥

యమం త్వేకే మృత్యుమతోఽన్యమాహు
రాత్మావాసమమృతం బ్రహ్మచర్యమ్।
పితృలోకే రాజ్యమనుశాస్తి దేవ
శ్శివః శివానామశివోఽశివానామ్ ॥ ॥6॥

ఆస్యాదేష నిఃసరతే నరాణాం క్రోధః
ప్రమాదో మోహరూపశ్చ మృత్యుః ।
అహంగతేనైవ చరన్విమార్గాన్న
చాత్మనో యోగముపైతి కిఞ్చిత్ ॥ ॥7॥

తే మోహితాస్తద్వశే వర్తమానా
ఇతః ప్రేతాస్తత్ర పునః పతన్తి ।
తతస్తం దేవా అను పరిప్లవన్తే
అతో మృత్యుం మరణాదభ్యుపైతి ॥ ॥8॥

కర్మోదయే కర్మఫలానురాగా
స్తత్రానుయాంతి న తరన్తి మృత్యుమ్ ।
సదర్థయోగానవగమాత్సమ
న్తాత్ప్రవర్తతే భోగయోగేన దేహీ ॥ ॥9॥

తద్వై మహామోహనమిన్ద్రియాణాం
మిథ్యార్థయోగేఽస్య గతిర్హి నిత్యా ।
మిథ్యార్థయోగాభిహతాన్తరాత్మా
స్మరన్నుపాస్తే విషయాన్సమన్తాత్ ॥ ॥10॥

అభిధ్యా వై ప్రథమం హన్తి చైనం
కామక్రోధై గృహ్య చైనం తు పశ్చాత్ ।
ఏతే బాలాన్మృత్యవే ప్రాపయన్తి
ధీరాస్తు ధైర్యేణ తరన్తి మృత్యుమ్ ॥ ॥11॥

యోఽభిధ్యాయన్నుత్పతిష్ణూన్నిహన్యా
దనాచారేణాప్రతిబుధ్యమానః ।
స వై మృత్యుం మృత్యురివాత్తి భూత్వా
హ్యేవం విద్వాన్యోఽభిహంతీహ కామాన్ ॥ ॥12॥

కామానుసారీ పురుషః కామానను వినశ్యతి ।
కామాన్వ్యుదస్య ధునుతే యత్కిఞ్చిత్పురుషో రజః ॥ ॥13॥

దేహోఽప్రకాశో భూతానాం నరకోఽయం ప్రదృశ్యతే ।
గృధ్యన్త ఇవ ధావన్తి గచ్ఛన్తః శ్వభ్రమున్ముఖాః ॥ ॥14॥

అమన్యమానః క్షత్రియ కశ్చిదన్యం
నాధీయతే తార్ణ ఇవాస్య వ్యాఘ్రః ।
క్రోధాల్లోభాన్మోహభయాన్తరాత్మా
స వై మృత్యుస్త్వచ్ఛరీరే య ఏషః ॥ ॥15॥

ఏవం మృత్యుం జాయమానం విదిత్వా
జ్ఞానేన తిష్ఠన్న బిభేతి మృత్యోః ।
వినశ్యతే విషయే యస్య మృత్యు

ర్మృత్యోర్యథా విషయం ప్రాప్య మర్త్యః ॥ ॥16॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
యానేవాహురిజ్యయా సాధులోకాన్ద్వి
జాతీనాం పుణ్యతమాన్సనాతనాన్ ।
తేషాం పరార్థం కథయన్తీహ వేదా
ఏతద్విద్వాన్నైతి కథం ను కర్మ ॥ ॥17॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
ఏవం హ్యవిద్వాన్పరియాతి తత్ర
తథార్థజాతం చ వదన్తి వేదాః ।
స నేహాయాతి పరం పరాత్మా
ప్రయాతి మార్గేణ నిహన్త్యమార్గాన్ ॥ ॥18॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
కోఽసౌ నియుఙ్క్తే తమజం పురాణం
స చేదిదం సర్వమనుక్రమేణ ।
కిం వాస్య కార్యమథవాసుఖం చ
తన్మే విద్వన్బ్రూహి సర్వం యథావత్ ॥ ॥19॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
దోషో మహానత్ర విభేదయోగే
హ్యనాదియోగేన భవన్తి నిత్యాః ।
తథాస్య నాధిక్యమపైతి కిఞ్చి
దనాదియోగేన భవన్తి పుంసః ॥ ॥20॥

యదేతదద్ధా భగవాన్స నిత్యం
వికారయోగేన కరోతి విశ్వమ్ ।
తథా చ తచ్ఛక్తిరితి స్మ మన్యే
తథార్థయోగే చ భవన్తి వేదాః ॥ ॥21॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
యస్మాద్ధర్మానాచరన్తీహ కేచి
త్తథాధర్మాన్కేచిదిహాచరన్తి ।
ధర్మః పాపేన ప్రతిహన్యతే వా
ఉతాహో ధర్మః ప్రతిహన్తి పాపమ్ ॥ ॥22॥

సనత్సుజాత ఉవాచ

తస్మిన్స్థితో వాప్యుభయం హి నిత్యం
జ్ఞానేన విద్వాన్ప్రతిహన్తి సిద్ధమ్ ।
అథాన్యథా పుణ్యముపైతి దేహీ
తథాగతం పాపముపైతి సిద్ధమ్ ॥ ॥23॥

గత్వోభయం కర్మణా భుజ్యతేఽస్థిరం
శుభస్య పాపస్య స చాపి కర్మణా ।
ధర్మేణ పాపం ప్రణుదతీహ విద్వా
న్ధర్మో బలీయానితి తస్య విద్ధి ॥ ॥24॥

యేషాం ధర్మేషు విస్పర్ధా బలే బలవతామివ ।
తే బ్రాహ్మణా ఇతః ప్రేత్య స్వర్గే యాన్తి ప్రకాశతామ్ ॥ ॥25॥

యేషాం ధర్మే న చ స్పర్ధా తేషాం తత్ జ్ఞానసాధనమ్ ।
తే బ్రాహ్మణా ఇతో ముక్తాః స్వర్గం యాన్తి త్రివిష్టపమ్ ॥ ॥26॥

తస్య సమ్యక్సమాచారమాహుర్వేదవిదో జనాః ।
నైనం మన్యేత భూయిష్ఠం బాహ్యమాభ్యన్తరం జనమ్ ॥ ॥27॥

యత్ర మన్యేత భూయిష్ఠం ప్రావృషీవ తృణోదకమ్ ।
అన్నపానం చ బ్రాహ్మణస్తజ్జీవేన్నానుసంజ్వరేత్ ॥ ॥28॥

యత్రాకథయమానస్య ప్రయచ్ఛత్యశివం భయం ।
అతిరిక్తమివాకుర్వన్స శ్రేయాన్నేతరో జనః ॥ ॥29॥

యో వాకథయమానస్య హ్యాత్మానం నానుసంజ్వరేత్ ।
బ్రహ్మస్వం నోపహన్యాద్వా తదన్నం సమ్మతం సతామ్ ॥ ॥30॥

నిత్యమజ్ఞాతచర్యా మ ఇతి మన్యేత బ్రాహ్మణః ।
జ్ఞాతీనాం తు వసన్మధ్యే నైవ విన్దేత కిఞ్చన ॥ ॥31॥

కో హ్యేవమన్తరాత్మానం బ్రాహ్మణో మన్తుమర్హతి ।
నిర్లిఙ్గమచలం శుద్ధం సర్వద్వన్ద్వవివర్జితమ్ ॥ ॥32॥

యోఽన్యథా సన్తమాత్మానమన్యథా ప్రతిపద్యతే ।
కిం తేన న కృతం పాపం చోరేణాత్మాపహారిణా ॥ ॥33॥

అశ్రాంతః స్యాదనాదాతా సమ్మతో నిరుపద్రవః ।
శిష్టో న శిష్టవత్స స్యాద్బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవిత్కవిః ॥ ॥34॥

యే యథా వాన్తమశ్నన్తి బాలా నిత్యమభూతయే ।
ఏవం తే వాన్తమశ్నన్తి స్వవీర్యస్యోపభోజనాత్ ॥ ॥35॥

అనాఢ్యా మానుషే విత్తే ఆఢ్యా వేదేషు యే ద్విజాః ।
తే దుర్ధర్షా దుష్ప్రకమ్ప్యా విద్యాత్తాన్బ్రహ్మణస్తనుమ్ ॥ ॥36॥

సర్వాన్స్విష్టకృతో దేవాన్విద్యాద్య ఇహ కశ్చన ।
న సమానో బ్రాహ్మణస్య యస్మిన్ప్రయతతే స్వయం ॥ ॥37॥

యమప్రయతమానం తు మానయన్తి స మానితః ।
న మాన్యమానో మన్యేత నావమానే విసంజ్వరేత్ ॥ ॥38॥

లోకస్వభావవృత్తిర్హి నిమిషోన్మేషవత్సదా ।
విద్వాంసో మానయన్తీహ ఇతి మన్యేత మానితః ॥ ॥39॥

అధర్మవిదుషో మూఢా లోకశాస్త్రవివర్జితాః ।
న మాన్యం మానయిష్యన్తి ఇతి మన్యేదమానితః ॥ ॥40॥

న వై మానశ్చ మౌనం చ సహితౌ వసతః సదా ।
అయం మానస్య విషయో హ్యసౌ మౌనస్య తద్విదుః ॥ ॥41॥

శ్రీర్హి మానార్థసంవాసాత్సా చాపి పరిపన్థినీ ।
బ్రాహ్మీ సుదుర్లభా శ్రీర్హి ప్రజ్ఞాహీనేన క్షత్రియ ॥ ॥42॥

ద్వారాణి సమ్యక్ప్రవదన్తి సన్తో
బహుప్రకారాణి దురాచరాణి ।
సత్యార్జవే హ్రీర్దమశౌచవిద్యాః
షణ్మానమోహప్రతిబన్ధనాని ॥ ॥43॥

ద్వితీయోఽధ్యాయః

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
కస్యైష మౌనః కతరన్ను మౌనం
ప్రబ్రూహి విద్వన్నిహ మౌనభావం ।
మౌనేన విద్వానుపయాతి మౌనం
కథం మునే మౌనమిహాచరన్తి ॥ ॥1॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
యతో న వేదా మనసా సహైన
మనుప్రవిశ్యన్తి తతోఽథ మౌనమ్ ।
యత్రోత్థితో వేదశబ్దస్తథాయం
స తన్మయత్వేన విభాతి రాజన్ ॥ ॥2॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
ఋచో యజూంష్యధీతే యః సామవేదం చ యో ద్విజః ।
పాపాని కుర్వన్పాపేన లిప్యతే న స లిప్యతే ॥ ॥3॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
నైనం సామాన్యృచో వాపి న యజూంషి విచక్షణ ।
త్రాయన్తే కర్మణః పాపాన్న తే మిథ్యా బ్రవీమ్యహం ॥ ॥4॥

న చ్ఛన్దాంసి వృజినాత్తారయన్తి
మాయావినం మాయయా వర్తమానమ్ ।
నీడం శకున్తా ఇవ జాతపక్షా
శ్ఛన్దాంస్యేనం ప్రజహన్త్యన్తకాలే ॥ ॥5॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
న చేద్వేదా వేదవిదం త్రాతుం శక్తా విచక్షణ ।
అథ కస్మాత్ప్రలాపోఽయం బ్రాహ్మణానాం సనాతనః ॥ ॥6॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
తస్యైవ నామాదివిశేషరూపై
రిదం జగద్భాతి మహానుభావ ।
నిర్దిశ్య సమ్యక్ప్రవదన్తి వేదా
స్తద్విశ్వవైరూప్యముదాహరన్తి ॥ ॥7॥

తదర్థముక్తం తప ఏతదిజ్యా
తాభ్యామసౌ పుణ్యముపైతి విద్వాన్ ।
పుణ్యేన పాపం వినిహత్య పశ్చా
త్స జాయతే జ్ఞానవిదీపితాత్మా ॥ ॥8॥

జ్ఞానేన చాత్మానముపైతి విద్వా
న్న చాన్యథా వర్గఫలానుకాంక్షీ ।
అస్మిన్కృతం తత్పరిగృహ్య సర్వ
మముత్ర భుఙ్క్తే పునరేతి మార్గమ్ ॥ ॥9॥

అస్మిన్లోకే తపస్తప్తం ఫలమన్యత్ర భుజ్యతే।
బ్రాహ్మణానాం తపః స్వృద్ధమన్యేషాం తావదేవ తత్ ॥ ॥10॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
కథం సమృద్ధమత్యర్థం తపో భవతి కేవలం ।
సనత్సుజాత తద్బ్రూహి కథం విద్యామహం ప్రభో ॥ ॥11॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
నిష్కల్మషం తపస్త్వేతత్కేవలం పరిచక్షతే ।
ఏతత్సమృద్ధమత్యర్థం తపో భవతి నాన్యథా ॥ ॥12॥

తపోమూలమిదం సర్వం యన్మాం పృచ్ఛసి క్షత్రియ ।
తపసా వేదవిద్వాంసః పరం త్వమృతమాప్నుయుః ॥ ॥13॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
కల్మషం తపసః బ్రూహి శ్రుతం నిష్కల్మషం తపః ।
సనత్సుజాత యేనేదం విద్యాం గుహ్యం సనాతనం ॥ ॥14॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
క్రోధాదయో ద్వాదశ యస్య దోషా
స్తథా నృశంసాని చ సప్త రాజన్ ।
జ్ఞానాదయో ద్వాదశ చాతతానాః
శాస్త్రే గుణా యే విదితా ద్విజానాం ॥ ॥15॥

క్రోధః కామో లోభమోహౌ వివిత్సా
కృపాసూయా మానశోకౌ స్పృహా చ ।
ఈర్ష్యా జుగుప్సా చ మహాగుణేన
సదా వర్జ్యా ద్వాదశైతే నరేణ ॥ ॥16॥

ఏకైకమేతే రాజేంద్ర మనుష్యం పర్యుపాసతే ।
లిప్సమానోఽన్తరం తేషాం మృగాణామివ లుబ్ధకః ॥ ॥17॥

సంభోగసంవిద్ద్విషమేధమానో
దత్తానుతాపీ కృపణోఽబలీయాన్ ।
వర్గప్రశంసీ వనితాం చ ద్వేష్టా
ఏతే పరే సప్త నృశంసరూపాః ॥ ॥18॥

జ్ఞానం చ సత్యం చ దమః శ్రుతం చ
అమాత్సర్యం హ్రీస్తితిక్షానసూయా ।
యజ్ఞశ్చ దానం చ ధృతిః శమశ్చ
మహావ్రతా ద్వాదశ బ్రాహ్మణస్య ॥ ॥19॥

యస్త్వేతేభ్యఃఽప్రవసేద్ద్వాదశేభ్యః
సర్వామిమాం పృథివీం స ప్రశిష్యాత్ ।
త్రిభిర్ద్వాభ్యామేకతో వావిముక్తాః
క్రమాద్విశిష్టా మౌనభూతా భవన్తి ॥ ॥20॥

దమోఽష్టాదశదోషః స్యాత్ప్రతికూలం కృతే భవేత్।
అనృతం పైశునం తృష్ణా ప్రాతికూల్యం తమోఽరతిః ॥ ॥21॥

లోకద్వేషోఽభిమానశ్చ వివాదః ప్రాణిపీడనమ్ ।
పరివాదోఽతివాదశ్చ పరితాపోఽక్షమాధృతిః ॥ ॥22॥

అసిద్ధిః పాపకృత్యం చ హింసా చేతి ప్రకీర్తితాః ।
ఏతైర్దోషైర్విముక్తో యః స దమః సద్భిరుచ్యతే ॥ ॥23॥

మదోఽష్టాదశదోషః స్యాత్త్యాగో భవతి షడ్విధః ।
విపర్యయాః స్మృతా ఏతే దమదోషా ఉదాహృతాః ॥ ॥24॥

శ్రేయాంస్తు షడ్విధస్త్యాగస్తృతీయస్తత్ర దుష్కరః ।
తేన దుఃఖం తరన్త్యేవ తస్మింస్త్యక్తే జితం భవేత్ ॥ ॥25॥

అర్హతే యాచమానాయ పుత్రాన్విత్తం దదాతి యత్ ।
ఇష్టాపూర్తం ద్వితీయం స్యాన్నిత్యం వైరాగ్యయోగతః ॥ ॥26॥

కామత్యాగశ్చ రాజేంద్ర స తృతీయ ఇతి స్మృతః ।
అప్రమాదీ భవేదేతైః స చాప్యష్టగుణో మతః ॥ ॥27॥

సత్యం ధ్యానం సమాధానం చోద్యం వైరాగ్యమేవ చ ।
అస్తేయో బ్రహ్మచర్యం చ తథాసంగ్రహ ఏవ చ ॥ ॥28॥

ఏవం దోషా దమస్యోక్తాస్తాన్దోషాన్పరివర్జయేత్ ।
దోషత్యాగేఽప్రమాదః స్యాత్స చాప్యష్టగుణో మతః ॥ ॥29॥

సత్యాత్మా భవ రాజేంద్ర సత్యే లోకాః ప్రతిష్ఠితాః ।
తాంస్తు సత్యముఖానాహు స్సత్యే హ్యమృతమాహితమ్ ॥ ॥30॥

నివృత్తేనైవ దోషేణ తపోవ్రతమిహాచరేత్ ।
ఏతద్ధాత్రా కృతం విత్తం సత్యమేవ సతాం వరమ్ ॥ ॥31॥

దోషైరేతైర్వియుక్తం తు గుణైరేతైః సమన్వితమ్ ।
ఏతత్సమృద్ధమత్యర్థం తపో భవతి కేవలమ్ ॥ ॥32॥

యన్మాం పృచ్ఛసి రాజేంద్ర సంక్షేపాత్తద్బ్రవీమి తే ।
ఏతత్పాపహరం శుద్ధం జన్మమృత్యుజరాపహమ్ ॥ ॥33॥

ఇన్ద్రియేభ్యశ్చ పఞ్చభ్యో మనసశ్చైవ భారత ।
అతీతానాగతేభ్యశ్చ ముక్తశ్చేత్స సుఖీ భవేత్ ॥ ॥34॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ

ఆఖ్యానపఞ్చమైర్వేదైర్భూయిష్ఠం కథ్యతే జనః ।
తథా చాన్యే చతుర్వేదాస్త్రివేదాశ్చ తథాపరే ॥ ॥35॥

ద్వివేదాశ్చైకవేదాశ్చ అనృచశ్చ తథాపరే ।
ఏతేషు మేఽధికం బ్రూహి యమహం వేద బ్రాహ్మణం ॥ ॥36॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
ఏకవేదస్య చాజ్ఞానాద్వేదాస్తే బహవోఽభవన్ ।
సత్యస్యైకస్య రాజేంద్ర సత్యే కశ్చిదవస్థితః ॥ ॥37॥

య ఏనం వేద తత్సత్యం ప్రాజ్ఞో భవతి నిత్యదా ।
దానమధ్యయనం యజ్ఞో లోభాదేవ ప్రవర్తతే ॥ ॥38॥

సత్యాత్ప్రచ్యవమానానాం సంకల్పా వితథాభవన్ ।
తతో కర్మ ప్రతాయేత సత్యస్యానవధారణాత్ ॥ ॥39॥

విద్యాద్బహుపఠం తం తు బహువాగితి బ్రాహ్మణం ।
య ఏవ సత్యాన్నాపైతి స జ్ఞేయో బ్రాహ్మణస్త్వయా ॥ ॥40॥

ఛందాంసి నామ ద్విపదాం వరిష్ఠ
స్వచ్ఛన్దయోగేన భవన్తి తత్ర ।
ఛందోవిదస్తేన చ తానధీత్య
గతా హి వేదస్య న వేద్యమార్యాః ॥ ॥41॥

న వేదానాం వేదితా కశ్చిదస్తి
వేదేన వేదం న విదుర్న వేద్యం ।
యో వేద వేదం స చ వేద వేద్యం
యో వేద వేద్యం న స వేద సత్యం ॥ ॥42॥

యో వేద వేదాన్న చ వేద వేద్యం
న తం విదుర్వేదవిదో న వేదాః ।
తథాపి వేదేన విదన్తి వేదం
యే బ్రాహ్మణా వేదవిదో భవన్తి ॥ ॥43॥

యామాంశభాగస్య తథా హి వేదా
యథా హి శాఖా చ మహీరుహస్య ।
సంవేదనేఽప్యేవమథామనన్తి
తస్మిన్హి నిత్యే పరమాత్మనోఽర్థే ॥ ॥44॥

అభిజానామి బ్రాహ్మణమాఖ్యాతారం విచక్షణం ।

ఏవం యోఽభివిజానాతి స జానాతి పరం హి తత్ ॥ ॥45॥

నాస్య పర్యేషణం గచ్ఛేత్ప్రత్యర్థిషు కదాచన ।
అవిచిన్వన్నిమం వేదే తతః పశ్యతి తం ప్రభుమ్ ॥ ॥46॥

తూష్ణీంభూత ఉపాసీత న చేచ్ఛేన్మనసా అపి ।
అభ్యావర్తేత బ్రహ్మాస్మై బహ్వనన్తరమాప్నుయాత్ ॥ ॥47॥

మౌనాద్ధి మునిర్భవతి నారణ్యవసనాన్మునిః ।
అక్షరం తం తు యో వేద స మునిశ్రేష్ఠ ఉచ్యతే ॥ ॥48॥

సర్వార్థానాం వ్యాకరణాద్వైయాకరణ ఉచ్యతే ।
తన్మూలతో వ్యాకరణం వ్యాకరోతీతి తత్తథా ॥ ॥49॥

ప్రత్యక్షదర్శీ లోకానాం సర్వదర్శీ భవేన్నరః ।
సత్యే వై బ్రహ్మణి తిష్ఠంస్తద్విద్వాన్సర్వవిద్భవేత్ ॥ ॥50॥

జ్ఞానాదిషు స్థితోఽప్యేవం క్షత్రియ బ్రహ్మ పశ్యతి ।
వేదానాం చారపూర్వేణ చైతద్విద్వన్బ్రవీమి తే ॥ ॥51॥

తృతీయోఽధ్యాయః

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
సనత్సుజాత యదిమాం పరార్థాం
బ్రాహ్మీం వాచం వదసి హి విశ్వరూపాం ।
పరాం హి కార్యేషు సుదుర్లభాం కథాం
ప్రబ్రూహి మే వాక్యమేవం కుమార ॥ ॥1॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
నైతద్బ్రహ్మ త్వరమాణేన లభ్యం
యన్మాం పృచ్ఛస్యభిషజ్గేణ రాజన్ ।
బుద్ధౌ ప్రలీనే మనసి ప్రచిన్త్యా
విద్యా హి సా బ్రహ్మచర్యేణ లభ్యా ॥ ॥2॥

ఆద్యాం విద్యాం వదసి హి సత్యరూపాం
యా ప్రాప్యతే బ్రహ్మచర్యేణ సద్భిః ।
యాం ప్రాప్యైనం మర్త్యభావం త్యజన్తి
యా వై విద్యా గురువృద్ధేషు నిత్యా ॥ ॥3॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ

బ్రహ్మచర్యేణ యా విద్యా శక్యా వేదితుమఞ్జసా ।
తత్కథం బ్రహ్మచర్యం స్యాదేతద్విద్వన్బ్రవీహి మే ॥ ॥4॥

సనత్సుజాత ఉవాచ

ఆచార్యయోనిమిహ యే ప్రవిశ్య
భూత్వా గర్భం బ్రహ్మచర్యం చరన్తి ।
ఇహైవ తే శాస్త్రకారా భవన్తి
విహాయ దేహం పరమం యాన్తి సత్యమ్ ॥ ॥5॥

అస్మిన్లోకే విజయన్తీహ కామా
న్బ్రాహ్మీం స్థితిమనుతితిక్షమాణాః ।
త ఆత్మానం నిర్హరంతీహ దేహా
న్ముఞ్జాదిషీకామివ ధీరభావాత్ ॥ ॥6॥

శరీరమేతౌ కురుతః పితా మాతా చ భారత ।
ఆచార్యతస్తు యజ్జన్మ తత్సత్యం వై తథామృతమ్ ॥ ॥7॥

స ఆవృణోత్యమృతం సంప్రయచ్ఛం
స్తస్మై న ద్రుహ్యేత్కృతమస్య జానన్ ।
గురుం శిష్యో నిత్యమభివాదయీత
స్వాధ్యాయమిచ్ఛేచ్చ సదాప్రమత్తః ॥ ॥8॥

శిష్యవృత్తిక్రమేణైవ విద్యామాప్నోతి యః శుచిః ।
బ్రహ్మచర్యవ్రతస్యాస్య ప్రథమః పాద ఉచ్యతే ॥ ॥9॥

యథా నిత్యం గురౌ వృత్తిర్గురుపత్న్యాం తథాచరేత్ ।
తత్పుత్రే చ తథా కుర్వన్ద్వితీయః పాద ఉచ్యతే ॥ ॥10॥

ఆచార్యేణాత్మకృతం విజానన్
జ్ఞాత్వా చార్థం భావితోఽస్మీత్యనేన ।
యన్మన్యతే తం ప్రతి హృష్టబుద్ధిః
స వై తృతీయో బ్రహ్మచర్యస్య పాదః ॥ ॥11॥

ఆచార్యాయ ప్రియం కుర్యాత్ప్రాణైరపి ధనైరపి ।
కర్మణా మనసా వాచా చతుర్థః పాద ఉచ్యతే ॥ ॥12॥

కాలేన పాదం లభతే తథాయం
తథైవ పాదం గురుయోగతశ్చ ।
ఉత్సాహయోగేన చ పాదమృచ్ఛే

చ్ఛాస్త్రేణ పాదం చ తతోఽభియాతి ॥ ॥13॥

జ్ఞానాదయో ద్వాదశ యస్య రూప
మన్యాని చాఙ్గాని తథా బలం చ ।
ఆచార్యయోగే ఫలతీతి చాహు
ర్బ్రహ్మార్థయోగేన చ బ్రహ్మచర్యమ్ ॥ ॥14॥

ఏతేన బ్రహ్మచర్యేణ దేవా దేవత్వమాప్నువన్ ।
ఋషయశ్చ మహాభాగా బ్రహ్మచర్యేణ చాభవన్ ॥ ॥15॥

ఏతేనైవ సగన్ధర్వా రూపమప్సరసోఽజయన్ ।
ఏతేన బ్రహ్మచర్యేణ సూర్య అహ్నాయ జాయతే ॥ ॥16॥

ఆకాఙ్క్షార్థస్య సంయోగాద్రసభేదార్థినామివ ।
ఏవం హ్యేతత్సమాజ్ఞాయ తాదృగ్భావం గతా ఇమే ॥ ॥17॥

అంతవంతః క్షత్రియ తే జయంతి
లోకాంజనాః కర్మణా నిర్మితేన ।
జ్ఞానేన విద్వాంస్తేజ అభ్యేతి నిత్యం
న విద్యతే హ్యన్యథా తస్య పన్థాః ॥ ॥18॥

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ
ఆభాతి శుక్లమివ లోహితమివాథో
కృష్ణమథార్జునం కాద్రవం వా ।
తద్బ్రాహ్మణః పశ్యతి యత్ర విద్వా
న్కథంరూపం తదమృతమక్షరం పరమ్ ॥ ॥19॥

సనత్సుజాత ఉవాచ
నాభాతి శుక్లమివ లోహితమివాథో
కృష్ణమర్జునం వా కాద్రవం వా ।
న పృథివ్యాం తిష్ఠతి నాంతరిక్షే
నైతత్సముద్రే సలిలం బిభర్తి ॥ ॥20॥

నైవర్క్షు తన్న యజుఃషు నాప్యథర్వసు
న దృశ్యతే వై విమలేషు సామసు ।
రథంతరే బార్హతే వాపి రాజన్
మహావ్రతస్యాత్మని దృశ్యతే తత్ ॥ ॥21॥

అవారణీయం తమసః పరస్తా
త్తదంతతోఽభ్యేతి వినాశకాలే ।

అణీయరూపం చ తథాప్యణీయసాం
మహత్స్వరూపం త్వపి పర్వతేభ్యః ॥ ॥22॥

తదేతదహ్నో సంస్థితం భాతి సర్వం
తదాత్మవిత్పశ్యతి జ్ఞానయోగాత్ ।
తస్మిఞ్జగత్సర్వమిదం ప్రతిష్ఠితం
య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవన్తి ॥ ॥23॥

చతుర్థోఽధ్యాయః

సనత్సుజాత ఉవాచ
యత్తచ్ఛుక్రం మహజ్జ్యోతిర్దీప్యమానం మహద్యశః ।
తద్వై దేవా ఉపాసతే యస్మాదర్కో విరాజతే ।
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ॥ ॥1॥

శుక్రాద్బ్రహ్మ ప్రభవతి బ్రహ్మ శుక్రేణ వర్ధతే ।
తచ్ఛుక్రం జ్యోతిషాం మధ్యేఽతప్తం తపతి తాపనం ।
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ॥ ॥2॥

పూర్ణాత్పూర్ణముద్ధరంతి పూర్ణాత్పూర్ణం ప్రచక్షతే ।
హరంతి పూర్ణాత్పూర్ణం చ పూర్ణేనైవావశిష్యతే ।
యోగినస్తం ప్రపశ్యంతి భగవంతం సనాతనం ॥ ॥3॥

ఆపోఽథాద్భ్య స్సలిలం తస్య మధ్యే
ఉభౌ దేవౌ శిశ్రియాతేఽన్తరిక్షే ।
ఆదధ్రీచీ స్సవిషూచీర్వసానా
వుభౌ బిభర్తి పృథివీం దివం చ ॥
యోగినస్తం ప్రపస్యంతి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥4॥

చక్రే రథస్య తిష్ఠన్తం ధ్రువస్యావ్యయకర్మణః ।
కేతుమన్తం వహన్త్యశ్వాస్తం దివ్యమజరం దివి ।
యోగినస్తం ప్రపశ్యన్తి భగవన్తం సనాతనం ॥ ॥5॥

న సాదృశ్యే తిష్ఠతి రూపమస్య
న చక్షుషా పశ్యతి కశ్చిదేనమ్ ।
మనీషయాథోమనసా హృదా చ
య ఏనం విదురమృతాస్తే భవన్తి ॥
యోగినస్తం ప్రపశ్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥6॥

ద్వాదశ పూగా స్సరితో దేవరక్షితా మధ్వీశతే ।
తదనువిధాయినస్తదా సంచరన్తి ఘోరమ్ ।
యోగినస్తం ప్రపశ్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥7॥

తదర్ధమాసం పిబతి సంచితం భ్రమరో మధు ।
ఈశానః సర్వభూతేషు హవిర్భూతమకల్పయత్ ।
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥8॥

హిరణ్యపర్ణమశ్వత్థమభిపత్య హ్యపక్షకాః ।
తత్ర తే పక్షిణో భూత్వా ప్రపతన్తి యథాసుఖమ్ ।
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥9॥

అపానం గిరతి ప్రాణః ప్రాణం గిరతి చన్ద్రమాః ।
ఆదిత్యో గిరతే చన్ద్రమాదిత్యం గిరతే పరః ।
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥10॥

ఏకం పాదం నోత్క్షిపతి సలిలాద్ధంస ఉచ్చరన్ ।
తం చేత్సతతముత్క్షిపేన్న మృత్యుర్నామృతం భవేత్ ।
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥11॥

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరాత్మా
లిఙ్గస్య యోగేన స యాతి నిత్యమ్ ।
తమీశమీఢ్యమనుకల్పమాద్యం
పశ్యన్తి మూఢా న విరాజమానమ్ ॥
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥12॥

గూహన్తి సర్పా ఇవ గహ్వరేషు
క్షయం నీత్వా స్వేన వృత్తేన మర్త్యాన్ ।
తే విప్రముహ్యన్తి జనా విమూఢా
స్తైర్దత్తా భోగా మోహయన్తే భవాయ ॥
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥13॥

అసాధనా వాపి ససాధనా వా
సమానమేతద్దృశ్యతే మానుషేషు ।
సమానమేతదమృతస్యేతరస్య
యుక్తాస్తత్ర మధ్వ ఉత్సం సమాపుః ॥
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥14॥

ఉభౌ లోకౌ విద్యయా వ్యాప్య యాన్తి
తదాహుతం చాహుతమగ్నిహోత్రమ్ ।

మా తే బ్రాహ్మీ లఘుతామాదధీత
ప్రజ్ఞానం స్యాన్నామ ధీరా లభన్తే ॥
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥15॥

ఏవంరూపో మహానాత్మా పావకం పురుషో గిరన్ ।
యో వై తం పురుషం వేద తస్యేహాత్మా న రిష్యతే ।
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥16॥

తస్మాత్సదా సత్కృతః స్యా
న్న మృత్యురమృతం కుతః ।
సత్యానృతే సత్యసమానుబన్ధినీ
సతశ్చ యోనిరసతశ్చైక ఏవ ॥
యోగినస్తం ప్రపస్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥17॥

అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్తరాత్మా
న దృశ్యతేఽసౌ హృదయే నివిష్టః ।
అజశ్చరో దివారాత్రమతన్ద్రితశ్చ
స తం మత్వా కవిరాస్తే ప్రసన్నః ॥ ॥18॥

తస్మాచ్చ వాయురాయాతస్తస్మింశ్చ ప్రలయస్తథా ।
తస్మాదగ్నిశ్చ సోమశ్చ తస్మాచ్చ ప్రాణ ఆగతః ॥ ॥19॥

తత్ప్రతిష్ఠా తదమృతం లోకాస్తద్బ్రహ్మ తద్యశః ।
భూతాని జజ్ఞిరే తస్మాత్ప్రలయం యాన్తి తత్ర చ ॥ ॥20॥

యః సహస్రం సహస్రాణాం పక్షానాహృత్య సంపతేత్ ।
నాన్తం గచ్ఛేత్కారణస్య యద్యపి స్యాన్మనోజవః ।
యోగినస్తం ప్రపశ్యన్తి భగవన్తం సనాతనమ్ ॥ ॥21॥

అదర్శనే తిష్ఠతి రూపమస్య
పశ్యన్తి చైనం సుసమిద్ధసత్త్వాః ।
హీనో మనీషీ మనసాభిపశ్యే
ద్య ఏనం విదురమృతాస్తే భవన్తి ॥ ॥22॥

ఇమం యః సర్వభూతేషు ఆత్మానమనుపశ్యతి ।
అన్యత్రాన్యత్ర యుక్తేషు స కిం శోచేత్తతః పరమ్ ॥ ॥23॥

యథోదపానే మహతి సర్వతఃసంప్లుతోదకే ।
ఏవం భూతేషు సర్వేషు బ్రాహ్మణస్య విశేషతః ॥ ॥24॥

అహమేవాస్మి వో మాతా పితా పుత్రోఽస్మ్యహం పునః ।
ఆత్మాహమస్మి సర్వస్య యచ్చ నాస్తి యదస్తి చ ॥ ॥25॥

పితామహోఽస్మి స్థవిరః పితా పుత్రశ్చ భారత ।
మమైవ యూయమాత్మస్థా న మే యూయం న చాప్యహమ్॥ ॥26॥

ఆత్మైవ స్థానం మమ జన్మ చాత్మా
ఓతప్రోతోఽహమజరప్రతిష్ఠః ।
అజశ్చరో దివారాత్రమతన్ద్రితోఽహం
మాం విజ్ఞాయ కవిరాస్తే ప్రసన్నః ॥ ॥27॥

అణోరణీయాన్సుమనాః సర్వభూతేష్వవస్థితః ।
పితరం సర్వభూతానాం పుష్కరే నిహితం విదుః ॥ ॥28॥

॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే సనత్సుజాతధృతరాష్టసంవాదో నామ సనత్సుజాతీయమ్ ॥